

שער שני

פסיפס של זהויות
בחברה הישראלית

תרבות הפנאי בקרב מתבגרים - מוזיקת רוק כבד וראפ, וידיאו-קליפים ואלימות בדיסקוטקים

מבוא

המאמר בוחן את הקשר בין זמן הצפייה בווידיאו-קליפים בקרב בני נוער, העדפת הצפייה בתכנים אלימים והעדפת הצפייה בווידיאו-קליפים של מוזיקת רוק כבד ומוזיקת ראפ לבין מעורבות של הבנים והבנות בהתנהגות אלימה בדיסקוטקים. החידוש במחקר זה הוא בבדיקת הקשר בין צפייה בתכנים אלימים לבין התנהגות אלימה של בני הנוער במהלך הבילוי.

הקשר בין החשיפה לאלימות בטלוויזיה והתנהגות תוקפנית שימש נושא למחקרים במשך עשרות שנים. סקירת הספרות המחקרית מראה כי בקרב מרבית החוקרים שוררת תמימות דעים בנוגע להשפעת החשיפה לאלימות בטלוויזיה על הגברת ההתנהגות התוקפנית אצל הצופים. צפייה מרובה באלימות בטלוויזיה גורמת להפחתת הרגישות כלפי התנהגות אלימה (Berkowitz, 1993; Comstock & Paik, 1990; Donnerstien, Slaby & Eron, 1993; Hoberman, 1990; Huesmann & Miller, 1994; Krmar & Cooke, 1997; Renfrew, 1997; Wilson et al., 2001).

ממצאי המחקרים מלמדים כי קיימת חשיבות ליחסו של הצופה לתכנים האלימים המוצגים באמצעי התקשורת. צופים המעדיפים לצפות בתכנים אלימים מושפעים יותר מהתכנים האלימים שהם צופים בהם ונוטים להגיב בתוקפנות לאחר הצפייה בתכנים אלה (Huesmann, Moise & Podolski, 1997; Berkowitz, 1993). במחקר שבדק את העדפת הצפייה בסרטים אלימים בקרב מבוגרים, נמצא כי נשים וגם גברים שבוחרו בסרטים אלימים היו תוקפניים יותר וביטאו התנהגות עוינת בהשוואה

---

* די"ר סלע-שיוביץ רויטל היא ראש המכון לחינוך בלתי פורמלי במכללה לחינוך ע"ש דוד ילין ומרצה במכון לקרימינולוגיה באוניברסיטה העברית.

לאנשים שלא בחרו בסרטים אלימים. בנוסף נמצא כי לאחר הצפייה בסרטים האלימים, הם הגיבו ברמת עוינות גבוהה יותר מזו שהתגלתה לפני הצפייה (Black & Bevans, 1992).

ממצאי המחקרים בנושא אלימות בווידיאו-קליפים מראים כי מוטיבים אלימים מוצגים בדרך כלל בווידיאו-קליפים של מוזיקת רוק כבד ושל מוזיקת ראפ, ואילו דימויים ורמזים מיניים מאפיינים בעיקר ווידיאו-קליפים של מוזיקת פופ ומוזיקת נשמה (Tapper, Thorson & Black, 1994).

מגמה דומה נמצאה גם במחקר שבחן את הקשר בין התנהגות אלימה והתנהגות מינית בווידיאו-קליפים לבין סגנונות המוזיקה. תוצאות המחקר הראו כי 70% מבין הווידיאו-קליפים של מוזיקת הראפ מכילים התנהגויות אלימות ורק כ-6% מהווידיאו-קליפים של מוזיקת ריתם-אנד-בלוז מכילים התנהגויות כאלה. עוד נמצא כי במחצית מהווידיאו-קליפים של מוזיקת היפ-הופ הופיעו התנהגויות מיניות, ורק ברבע מבין הווידיאו-קליפים של מוזיקת ראפ הופיעו התנהגויות אלה (Jones, 1997).

הדיון לגבי האלימות בווידיאו-קליפים קשור לא רק לכמות הקטעים האלימים המשודרים בקליפים, אלא גם למשתנים נוספים כגון משך זמן השידור של הקטעים האלימים ושימוש בטכניקות צילום המבליטות קטעים אלה לעומת קטעים אחרים המשודרים בווידיאו-קליפ. מאפיין חשוב נוסף לדעת החוקרים הוא המהירות שבה מוצגות התמונות בווידיאו-קליפים. המעבר המהיר בתכנים מבחינה חזותית יוצר בצופים תחושה שסצנת האלימות ראליסטית, ושהאלימות רבה יותר גם אם היא מופיעה רק בחלק מהווידיאו-קליפים (Brown et al., 1993).

המחקרים מראים כי המסרים של הווידיאו-קליפים משמשים סכמה חברתית המשפיעה על השיפוט ועל יכולת ההבחנה של הצופים לגבי התנהגות אלימה ואנטי-סוציאלית בחברה (Kalis & Neuendorf, 1989; Jones, 1997; Tapper et al., 1994).

החוקרים מציינים כי צפייה בווידיאו-קליפים שונה מצפייה בתכניות אחרות בטלוויזיה. הווידיאו-קליפים הם שילוב של הממד החזותי

והאקוסטי, ואילו בתכניות האחרות שולט בעיקר הממד החזותי. הממד האקוסטי, המוזיקה המשודרת בווידיאו-קליפים, מהווה מרכיב חשוב בתהליך הצפייה, שכן היא מעוררת בצופה רגשות והנאה ובכך עשויה להשפיע על מידת הזדהותו עם התכנים החזותיים המשודרים. לכן, כשמשודרים קטעי אלימות הם עשויים להפוך ולהיות המסר של המוזיקה או להיות לגיטימציה להתנהגות בהקשר של המוזיקה (Strouse, Buerkel & Long, 1995; Sun & Lull, 1986). הזמרים ולהקות הרוק הם דמויות מוכרות ונערצות בקרב בני הנוער. מכאן שמידת ההשפעה, ההזדהות והחיקוי של התנהגותם עשויה להיות גדולה יותר מזו הנגרמת מצפייה בדמות אנונימית או מוכרת פחות בטלוויזיה (Mcrobbie, 1995; North, Hargreaves & O'Neill, 2000).

הטלוויזיה בכבלים כיום מציגה מגוון רחב של ערוצים המשדרים וידיאו-קליפים ותכניות המתמקדות בסגנונות מוזיקה מסוימים. לאור זאת, תהליך הצפייה בווידיאו-קליפים אינו תהליך פסיבי שכן הצופה בוחר את התחנות ואת התכניות שבהן הוא רוצה לצפות. השפעת הצפייה באלימות בווידיאו-קליפים קשורה גם לעובדה שהווידיאו-קליפים אינם מייצגים מציאות ריאליסטית או עלילה ברורה. לפיכך הצפייה בתכנים המוצגים כרוכה בתהליך של עיבוד ושל פרשנות אישית של הצופה (Brown, Greenberg & Buerkel, 1993; Greeson, 1991).

השפעת הצפייה באלימות על התנהגות אלימה - מודלים תאורטיים

תאוריית הלמידה החברתית (Social Learning Theory) מניחה כי התנהגות תוקפנית נלמדת כמו כל דפוסי ההתנהגות האחרים, ומושפעת ממודלים אשר הילד חשוף אליהם, צופה בהתנהגותם ומחקה אותם. בנדורה (Bandura, 1965) מציין כי מידת ההזדהות של הצופה עם המודל-השחקן היא גורם חשוב המשפיע על תהליך החיקוי של ההתנהגות התוקפנית. ממצאי המחקרים הראו שדמויות בסרטים אשר זוכות לתגמול חומרי או חברתי משמשות דגם לחיקוי ומעודדות אגרסיה בקרב הצופים. לעומת זאת, כשהדגם התוקפני בא על עונשו, חלה ירידה במידת תוקפנותם של הצופים, אם כי היא לא נעלמה כליל. תוצאות המחקרים מראות כי הנטייה לחקות התנהגויות אלימות שנצפו בטלוויזיה חזקה יותר בקרב הבנים. כמו כן נמצא כי כשהדגם הנצפה הוא מודל גברי, הנטייה לחיקוי

גדלה בקרב שני המינים (Huesmann & Miller, 1994). תאוריית הלמידה החברתית טוענת כי צפייה בתכנים אלימים מאפשרת למידה של מערכי התנהגות אלימה. הצופים לומדים באמצעות הצפייה בטלוויזיה גם על מידת היעילות של ההתנהגויות האלימות כלומר אילו התנהגויות זוכות לתגמול חיובי ואילו נענשות. השפעה נוספת של הצפייה בתכנים אלימים היא בהסרת העכבות לגבי התנהגות אלימה. החשיפה לאלימות בטלוויזיה גורמת לכך שההתנהגות האלימה מצטיירת כהתנהגות נורמטיבית ולגיטימית (Berkowitz, 1993).

בהתאם לתאוריית הלמידה החברתית, נמצא כי לאחר צפייה בווידיאו-קליפים, הפגינו בני הנוער באופן מובהק חיקוי של ההתנהגויות המופיעות בווידיאו-קליפים (Hansen & Krygowski, 1994).

תאוריית העוררות (Arousal Theory) מניחה כי צפייה באלימות בטלוויזיה עלולה להגביר את רמת העוררות של הצופים. צפייה בגירו או באירוע אלים עשויה להוות רמז ולעורר רעיון אחר בעל אותה משמעות, ובכך לגרום את הצופה למחשבות תוקפניות ואף לתגובה אלימה. משמעות אגרסיבית של משפט יכולה לעורר בנו זיכרונות או פעולה, במיוחד כשניתן לדמותה מבחינה ויזואלית (Berkowitz & Rogers, 1984). סצנות אלימות בטלוויזיה משפיעות על הצופה, מאחר שקל לזכור אותן בשל היותן ויזואליות ודרמטיות. הצפייה בסצנות אלו עשויה לעורר מחשבות, רגשות ותגובות הקשורים לאגרסיה, בעיקר כאשר העכבות של הצופה הן חלשות. המסקנה מן המחקרים היא שככל שמידת העוררות של הפרט גבוהה יותר, כך יש סבירות גבוהה יותר להשפעת התכנים שנצפו בטלוויזיה על הופעת ההתנהגות התוקפנית (Hansen & Krygowski, 1994).

החוקרים מניחים כי הצפייה באלימות עשויה לעתים לעורר מחשבות ונטיות להתנהגות אלימה לא רק בטווח הקצר אלא גם בטווח הארוך (Berkowitz, 1993). ממצאי החוקרים שבדקו את השפעת אמצעי התקשורת על תוקפנות של גברים כלפי נשים הראו כי "רמזים" כגון שם הקרבן או מראהו בטלוויזיה, הדומים לאותו אדם שכלפיו חש הצופה כעס ותוקפנות, גרמו לשיעור גדול יותר של תגובות תוקפניות. ההנחה היא ש"רמזים" אלו עוררו בצופים רעיונות ונטיות שהביאו להופעת ההתנהגות התוקפנית (Donnerstein et al., 1993).

נוסף על מידת העוררות של הצופה בזמן הצפייה קיימת חשיבות גם לתכיפות הצפייה. חשיפה חוזרת ונשנית לתכנים האלימים המוצגים בתקשורת יוצרת מבחינה קוגניטיבית מערכת רחבה ומפורטת יותר של מחשבות תוקפניות בעלות הקשרים פנימיים. מכאן, שצפייה תכופה באלימות מרחיבה את הקוגניציות התוקפניות ומגבירה את הנטייה של הפרט להתנהגות תוקפנית (Berkowitz, 1993).

לדעת החוקרים עוררות גבוהה במיוחד מאפינת מצבים שבהם הפרט מבצע פעילות פיזית או פעילות הכוללת היבטים רגשיים. מצב של עוררות פיזיולוגית גבוהה מגביר את הנטייה להעברת הריגוש ולהופעת ההתנהגות האלימה (Huesmann et al., 1997; Zillman & Mundorf, 1987; Zillman, 1994; Brynat & Huston 1994).

בהתאם למודל העוררות נמצא כי צפייה באלימות בווידיאו-קליפים גורמת לתחושה של עוררות בצופה. השילוב שבין הממד החזותי לבין המוזיקה (הממד האקוסטי) המשודרת בעצמה גבוהה והמסרים המילוליים של השירים משפיע על מצב העוררות הרגשית והקוגניטיבית של הצופה. גם לפעילות פיזית בזמן הבילוי, כמו ריקודים, שירה או טלטולי הראש (headbanging) המאפיינים את הרוקדים, ישנה השפעה על הגברת רמת העוררות וההסתברות להופעת התגובה לתכנים האלימים שנצפו בווידיאו-קליפים (Hansen & Krygowski, 1994).

מסקירת הספרות המחקרית עולה כי חשיפה לאלימות בטלוויזיה משפיעה על הגברת ההתנהגות התוקפנית אצל הצופים. ממצאי המחקרים מראים כי וידיאו-קליפים אלימים מאפיינים בעיקר מוזיקת רוק כבד וראפ. להקות רוק וזמרים משמשים מודל להזדהות, להערצה ולחיקוי בקרב בני הנוער. לאור זאת, הנחת המחקר היא כי בהתאם לתאוריית הלמידה החברתית, בני נוער הצופים בתכנים אלימים בווידיאו-קליפים עשויים להיות מושפעים מתכנים אלו ולחקות את ההתנהגויות האלימות המופיעות בווידיאו-קליפ. בהתאם למודל העוררות, ההתנהגות האלימה המופיעה בווידיאו-קליפ עשויה להוות רמז ולעורר בצופה מחשבות תוקפניות ואף תגובה אלימה. משמעות אגרסיבית של משפט או התנהגות אלימה בווידיאו-קליפ יכולה לעורר תגובה אלימה בסיטואציות שבהן קיים דמיון לתכנים שנצפו, כגון כאשר השיר שהווידיאו-קליפ שלו כלל התנהגויות אלימות מושמע בזמן הבילוי.

מודל העוררות מתאר בצורה טובה את ההשפעה של צפייה באלימות בווידיאו-קליפים על התנהגות תוקפנית במהלך הבילוי. לפי מודל העוררות, צפייה באלימות בווידיאו-קליפים עלולה להעלות את רמת העוררות לרעיונות אלימים ולהתנהגות אלימה. פעילות פיזית, כמו זו המתרחשת במהלך הבילוי, מגבירה ומזרזת את מידת העוררות של הפרט. עוררות גבוהה היא גורם מזרז להעלאת הקישור האסוציאטיבי מהזיכרון של אותן סכמות של התנהגויות אלימות שנצפו בווידיאו-קליפים, והיא גם מגבירה את הסיכויים להופעת ההתנהגויות האלימות.

מטרת מחקר זה היא לבדוק את הקשר בין זמן הצפייה בווידיאו-קליפים, העדפת הצפייה בתכנים אלימים והעדפת הצפייה בווידיאו-קליפים של מוזיקת רוק כבד ומוזיקת ראפ לבין מעורבות בהתנהגות אלימה בדיסקוטקים. הבדיקה בוצעה בקרב בניס ובנות בנפרד כדי לבחון אם קיימים הבדלים בין המינים בתחום זה. המחקרים שנערכו עד כה ובדקו את השפעת החשיפה לאלימות בווידיאו-קליפים היו בעיקר מחקרי מעבדה. החידוש במחקר זה הוא בבדיקת הקשר בין צפייה בתכנים אלימים לבין התנהגות אלימה של בני הנוער בחייהם במציאות.

שיטת המחקר

מדגם

המדגם נקבע על-פי תכנית דגימה שכבתית. גודל המדגם נקבע באופן שמייצג את הפרופורצייה הקיימת של בני הנוער החילוניים בירושלים. הנתונים לצורך תכנון המדגם נלקחו ממנהל החינוך בעיריית ירושלים. המדגם כלל 921 בני נוער - 526 בנים ו-395 בנות. גיל הנבדקים במדגם הוא 15-18 שנים (ממוצע 17.3 שנים).

כלי המחקר

כלי המחקר, שאלון אנונימי לדיווח עצמי, נבנה על בסיס ראיונות ושיחות עם בני נוער בנושא דפוסי צפייה בווידיאו-קליפים וסגנונות במוזיקת רוק. השאלון עבר תיקוף בוועדה שכללה ארבעה מומחים בשני תחומי המחקר - התנהגות אלימה ומוזיקת רוק (מחברת השאלון והמאמר לא הייתה חברה בוועדה). הועדה בדקה את השאלון בשני שלבים: בשלב הראשון לפני עריכת מחקר החלוץ (pilot). במסגרת מחקר החלוץ הועבר השאלון

למדגם של שישים בני נוער משלוש קבוצות (תלמידים בבתי ספר עיוניים, תלמידים בבתי ספר מקצועיים ובני נוער מחבורות רחוב), והם דיווחו את דעתם לגבי ניסוחן של השאלות ומידת הבנתם אותן. לאחר עריכת השינויים המתחייבים בעקבות מחקר החלוץ, עבר השאלון תיקוף נוסף. ועדת המומחים אישרה את השאלון עם תום שני השלבים ולאחר שכלי המחקר השיג תוקף תוכן. השאלון כלל שלושה חלקים: החלק הראשון בדק נתוני רקע לגבי הנבדקים. חלקו השני של השאלון בדק דפוסי בילוי בדיסקוטקים ודפוסי צפייה של בני הנוער בווידיאו-קליפים. בנוסף, נבדקה מידת העדפתם לצפות בתכנים אלימים בווידיאו-קליפים. החלק השלישי בשאלון בדק את מידת המעורבות באלימות במהלך הבילוי. לכל שאלה היו כמה תשובות אפשריות, והנבדקים התבקשו לבחור את התשובה המתאימה להם ביותר בנוגע לתקופת הזמן של השנה האחרונה. לכל אחד מהתחומים שנבדקו במחקר - דפוסי הבילוי, דפוסי הצפייה בווידיאו-קליפים, העדפת הצפייה בתכנים אלימים ומעורבות באלימות - ניתן ייצוג בפריטים שונים בשאלון. הנבדקים נשאלו לדוגמה:

1. כמה זמן בממוצע אתה צופה במשך היום בווידיאו-קליפים? התשובות היו: (א) איני צופה כלל; (ב) עד כחצי שעה בממוצע ביום; (ג) כשעה או יותר בממוצע ביום.
2. האם אתה נוהג לבלות בדיסקוטקים או במועדוני לילה? התשובות היו: (א) לא, איני נוהג לבלות במקומות אלה; (ב) אני נוהג לבלות במקומות אלה לעתים רחוקות (פעם בחודש או פחות); (ג) אני נוהג לבלות במקומות אלה באופן קבוע (פעם בשבועיים או יותר).
3. באיזו מידה הנך מעדיף לצפות בווידיאו-קליפים המכילים קטעים אלימים? התשובות היו: (א) כלל לא; (ב) במידה מועטה; (ג) במידה רבה.
4. באיזו מידה הנך מעדיף לצפות בווידיאו-קליפים של מוזיקת ראפ? התשובות היו: (א) כלל לא; (ב) במידה מועטה; (ג) במידה רבה.
5. באיזו מידה הנך מעדיף לצפות בווידיאו-קליפים של רוק כבד? התשובות היו: (א) כלל לא; (ב) במידה מועטה; (ג) במידה רבה. החלק השלישי בדק את מידת מעורבותם של בני-הנוער באלימות בדיסקוטקים ובהופעות רוק. הנבדקים נשאלו לדוגמה: 6. האם היית מעורב באלימות בדיסקוטק או בסביבתו (כולל אלימות מילולית - אימים, קללות; אלימות פיזית - זחיפות, מכות; פגיעה ברכוש - שבירה והשחתה של רכוש)? התשובות היו: (א) לא, לא הייתי מעורב באלימות במהלך הבילוי בדיסקוטק; (ב) כן, הייתי מעורב באלימות במהלך הבילוי בדיסקוטק.

מהימנות

כדי לבדוק את העקיבות הפנימית של השאלות הנוגעות לצפייה בווידיאו-קליפים נעשה שימוש במקדם מתאם פירסון. המתאם בין הפריטים שבדקו את העדפת הצפייה בתכנים אלימים בווידיאו-קליפים הוא $r = .81$. המתאם בין השאלות בנושא צפייה מרובה בווידיאו-קליפים הוא $r = .90$, המתאם לגבי העדפת הצפייה בווידיאו-קליפים של ראפ הוא $r = .86$, ולגבי העדפת הצפייה ברוק כבד הוא $r = .88$. התוצאות מעידות כי מידת המהימנות גבוהה.

הליך

לבני נוער הלומדים בבתי הספר הועבר השאלון במסגרת קבוצתית - הכיתה, ולבני נוער מחבורות רחוב הועבר השאלון במסגרת קבוצתית או פרטנית, לפי הנסיבות. אחדים מהנבדקים בקבוצה אחרונה זו היו זקוקים לסיוע בקריאת השאלון ובמילוי. הזמן שנדרש לצורך מילוי השאלון היה כרבע שעה.

מערך המשתנים במחקר

המשתנים המסבירים (הבלתי תלויים)

1. מין - קטגוריאלי: שתי קטגוריות (בנים, בנות).
2. זמן הצפייה בווידיאו-קליפים אלימים - קטגוריאלי: 3 קטגוריות (כלל לא, במידה מועטה - עד כחצי שעה בממוצע ביום, במידה רבה - כשעה או יותר ביום).
3. העדפת הצפייה בתכנים אלימים בווידיאו-קליפים - קטגוריאלי: 3 קטגוריות (כלל לא, במידה מועטה, במידה רבה).
4. העדפת הצפייה בווידיאו-קליפים של מוזיקת רוק כבד - קטגוריאלי: 3 קטגוריות (כלל לא, במידה מועטה, במידה רבה).
5. העדפת הצפייה בווידיאו-קליפים של מוזיקת ראפ - קטגוריאלי: 3 קטגוריות (כלל לא, במידה מועטה, במידה רבה).

המשתנה המוסבר (התלוי)

מעורבות באלימות במהלך הבילוי בדיסקוטק - קטגוריאלי: 2 קטגוריות (מעורב באלימות, לא מעורב באלימות).

עיבוד הנתונים במחקר

בתהליך עיבוד הנתונים במחקר נעשתה הבחנה בין בני נוער הנוהגים לבלות בדיסקוטקים לבין בני נוער שאינם נוהגים לבלות. ניתוח הנתונים נוגע לבני הנוער הנוהגים לבלות בדיסקוטקים. נעשתה גם בדיקה לגבי דפוסי הבילוי של בני הנוער בשתי הקבוצות - קבוצת בני הנוער המעדיפים לצפות בתכנים אלימים וקבוצת בני הנוער שאינם מעדיפים לצפות בתכנים אלה. הממצאים הראו כי לא קיימים הבדלים גדולים בדפוסי הבילוי בין שתי הקבוצות.

הממצאים

ממצאי המחקר יובאו בשלושה חלקים, לפי השערות המחקר.

1. זמן הצפייה בווידיאו-קליפים ומעורבות באלומות בדיסקוטק

לוח 1 מציג את ההבדלים במעורבות באלומות לפי משך זמן הצפייה בווידיאו-קליפים. הממצאים מראים כי בקרב הבנים הנוהגים לצפות כשעה או יותר ביום, אחוז הבנים שאינם מעורבים באלומות (55.9%) גבוה מזה של המעורבים באלומות (44.1%). מגמה דומה קיימת גם לגבי הבנות: 54.2% מהבנות שנוהגות לצפות כשעה או יותר ביום לא היו מעורבות באלומות לעומת 45.8% שהיו מעורבות באלומות.

2. העדפת הצפייה באלומות בווידיאו-קליפים ומעורבות באלומות

בדיסקוטק

עיון בנתונים בלוח 1 לגבי העדפת הצפייה באלומות בווידיאו-קליפים מראה כי ההבדל העיקרי במעורבות באלומות הוא בקרב הבנים המעדיפים במידה רבה לצפות באלומות בווידיאו-קליפים: 57.8% מהבנים בקבוצה זו היו מעורבים באלומות לעומת 42.2% שלא היו מעורבים באלומות. לעומת זאת, בקרב הבנות המעדיפות לצפות בתכנים אלימים לא נמצאו הבדלים גדולים במידת המעורבות באלומות: 51.4% מהבנות המעדיפות במידה רבה לצפות באלומות בווידיאו-קליפים היו מעורבות באלומות לעומת 48.6% שלא היו מעורבות באלומות.

לוח 1

צפייה בווידיאו-קליפים בקרב בנים ובנות ומעורבות באלימות (באחוזים)

המשתנה	העדפת הצפייה	מעורבים באלימות (N= 389)	לא מעורבים באלימות (N= 532)	סה"כ
זמן צפייה ממוצע ביום				
בנים	כלל לא	40.2	59.8	100.0
	כחצי שעה	41.1	58.9	100.0
	שעה או יותר	44.1	55.9	100.0
בנות	כלל לא	41.5	58.5	100.0
	כחצי שעה	43.7	56.3	100.0
	שעה או יותר	45.8	54.2	100.0
תכנים אלימים				
בנים	כלל לא	35.6	64.4	100.0
	במידה מועטה	49.6	50.3	100.0
	במידה רבה	57.8	42.2	100.0
בנות	כלל לא	53.6	46.4	100.0
	במידה מועטה	52.7	47.3	100.0
	במידה רבה	51.4	48.6	100.0

3. העדפת הצפייה בווידיאו-קליפים של מוזיקת ראפ ורוק כבד ומעורבות באלימות בדיסקוטק

מוזיקת ראפ - הממצאים בלוח 2 מראים כי לגבי מוזיקת ראפ ההבדל העיקרי הוא בקרב הבנים המעדיפים במידה רבה לצפות בווידיאו-קליפים: שיעור הבנים שהיו מעורבים באלימות (59.1%) גדול כמעט בעשרים אחוז משיעור בני הנוער שאינם מעורבים באלימות (40.9%). בקרב הבנות נמצאה מגמה דומה: 53.6% מהבנות המעדיפות במידה רבה לצפות בווידיאו-קליפים של מוזיקת ראפ היו מעורבות באלימות לעומת 46.4% שלא היו מעורבות באלימות.

רוק כבד - הנתונים בלוח 2 מראים כי שיעור הבנים המעדיפים במידה רבה לצפות בווידיאו-קליפים של רוק כבד והמעורבים באלימות (66.6%), גדול פי שניים בערך משיעור המעדיפים לצפות בווידיאו-קליפים אלה שאינם מעורבים באלימות (33.4%). גם בקרב הבנות קיימת מגמה דומה: 58.6% מהבנות המעדיפות במידה רבה לצפות ברוק כבד היו מעורבות באלימות לעומת 41.4% שלא היו מעורבות באלימות.

לוח 2

צפייה בווידיאו-קליפים של מוזיקת ראפ ורוק כבד ומעורבות באלימות (באחוזים)

המשתנה	העדפת הצפייה	מעורבים באלימות (N=389)	לא מעורבים באלימות (N=389)	סה"כ
מוזיקת ראפ				
בנים	כלל לא	28.7	71.3	100.0
	במידה מועטה	56.2	43.8	100.0
	במידה רבה	59.1	40.9	100.0
בנות	כלל לא	40.9	59.1	100.0
	במידה מועטה	45.3	54.7	100.0
	במידה רבה	53.6	46.4	100.0
רוק כבד				
בנים	כלל לא	38.8	60.2	100.0
	במידה מועטה	57.8	42.2	100.0
	במידה רבה	66.6	33.4	100.0
בנות	כלל לא	42.3	57.7	100.0
	במידה מועטה	49.5	50.5	100.0
	במידה רבה	58.6	41.4	100.0

ניתוח רב-משתני של רגרסיה לוגיסטית לגבי מעורבות באלמות

המודל המוצג בלוח 3 בודק את ההשפעה הסימולטנית של המשתנים המסבירים (מין, זמן צפייה, העדפת הצפייה בתכנים אלימים בווידיאו-קליפים, העדפת הצפייה בקליפים של מוזיקת ראפ ורוק כבד) על המשתנה המוסבר - מעורבות באלמות בדיסקוטק. תוצאות הניתוח הרב-משתני מראות כי הקשר בין מעורבות באלמות וזמן צפייה בווידיאו-קליפים אינו מובהק סטטיסטית. לעומת זאת, נמצא כי קיים קשר מובהק סטטיסטית בין ארבעת המשתנים המסבירים האחרים (מין, צפייה באלמות, צפייה בווידיאו-קליפים של ראפ וצפייה בווידיאו-קליפים של רוק כבד) לבין מעורבות באלמות בדיסקוטק. עיון בנתונים מראה כי ההבדל העיקרי במעורבות באלמות הוא בין בני הנוער שכלל אינם מעדיפים לצפות בתכנים אלה לבין אלה המעדיפים במידה רבה. תוצאות המודל מראות כי ההסתברות של הבנים להיות מעורבים באלמות גדולה פי 3.3 מזו של הבנות. בקרב בני נוער המעדיפים במידה רבה לצפות בתכנים אלימים בווידיאו-קליפים, ההסתברות להיות מעורבים באלמות גדולה פי 1.5 מזו שבקרב אלה שאינם מעדיפים לצפות באלמות. בדיקת העדפת הצפייה בווידיאו-קליפים של מוזיקת ראפ מראה כי ההסתברות למעורבות באלמות גדולה כמעט פי שלושה מזו של אלה שאינם מעדיפים. מגמה דומה קיימת גם לגבי רוק כבד - ההסתברות למעורבות באלמות בקרב המעדיפים לצפות במידה רבה ברוק כבד גדולה פי 2.2 מזו שבקרב אלה שאינם מעוניינים לצפות בכך.

לוח 3

רגרסיה לוגיסטית לגבי מעורבות באלימות (N= 921)

OR	χ^2	SE	Estimate	המשתנה
0.33	33.25*	0.19	-1.1	מין
1.03	0.02	0.19	0.03	זמן צפייה - A
0.99	0.00	0.16	0.00	זמן צפייה - B
1.34	2.15	0.21	0.29	אלימות - A
1.53	5.02*	0.18	0.42	אלימות - B
1.14	0.24	0.27	0.13	ראפ - A
2.95	15.39**	0.27	1.08	ראפ - B
1.02	0.01	0.17	0.02	רוק כבד - A
2.26	7.75**	0.29	0.81	רוק כבד - B

Standard Errors – SE

Odds Ratio – OR

מין = 0 - בנים, 1 - בנות.

A = 0 - כלל לא, 1 - במידה מועטה. B = 0 - כלל לא, 1 - במידה רבה.

* $p < .01$

** $p < .001$

המחקר בחן את הקשר בין צפייה בווידיאו-קליפים בקרב בני נוער, העדפת הצפייה בתכנים אלימים והעדפת הצפייה בווידיאו-קליפים של מוזיקת רוק כבד ומוזיקת ראפ לבין מעורבות בהתנהגות אלימה של הבנים והבנות בדיסקוטקים. ממצאי המחקר הראו כי לא קיימים הבדלים מובהקים בנוגע לזמן הצפייה בין בני הנוער המעורבים באלימות לאלה שאינם מעורבים. הסבר אפשרי לכך עשוי להיות קשור לאופי הצפייה בווידיאו-קליפים, שהוא שונה במהותו מצפייה מסורתית בטלוויזיה. צפייה בווידיאו-קליפים מתרחשת לעתים קרובות במקביל לפעילויות נוספות שמבצעים בני הנוער. הווידיאו-קליפים פועלים ברקע ומהווים לעתים תחליף להאזנה במערכת הסטריאו. ההתרכזות בצפייה ובתכנים החזותיים המוצגים בקליפים מתרחשת כאשר השירים המושמעים מעוררים עניין בבני הנוער.

הנחת המחקר הייתה כי קיים קשר חיובי בין צפייה בתכנים אלימים בווידיאו-קליפים לבין מעורבות באלימות. הנחה זו נבדקה לגבי העדפת הצפייה בתכנים אלימים בווידיאו-קליפים וכן לגבי העדפת הצפייה בווידיאו-קליפים של מוזיקת רוק כבד ומוזיקת ראפ.

ממצאי המחקר הראו כי בקרב שני המינים קיימת מגמה דומה לגבי מעורבות באלימות. ההבדל העיקרי במעורבות באלימות הוא בין בני הנוער שכלל אינם מעדיפים לצפות בתכנים אלה לבין אלה המעדיפים במידה רבה. יש לציין כי בשלושת המשתנים המסבירים (העדפת הצפייה בתכנים אלימים, במוזיקת ראפ וברוק כבד) מידת המעורבות באלימות של הבנים גבוהה בהשוואה לזו של הבנות. ניתן להסביר את ההבדלים בין המינים במידת המעורבות באלימות בהתבסס על הידוע מהספרות המחקרית בנוגע להבדלים בין המינים בהתנהגות התוקפנית. תוצאות המחקרים מראות כי הנטייה לחקות התנהגויות אלימות שנצפו בטלוויזיה חזקה יותר בקרב הבנים לעומת הבנות (Huesmann & Miller, 1994).

תוצאות הניתוח הרב-משתני של רגרסיה לוגיסטית הראו כי הקשר בין המשתנה "זמן צפייה" לבין מעורבות באלימות אינו מובהק סטטיסטית. עיון בארבעת המשתנים המסבירים האחרים (מין, צפייה באלימות, צפייה בווידיאו-קליפים של ראפ וצפייה בווידיאו-קליפים של רוק כבד) מראה כי הקשר בינם לבין מעורבות באלימות מובהק סטטיסטית. הממצאים מראים

כי ההסתברות למעורבות באלימות גדולה יותר בקרב בנים המעדיפים לצפות במידה רבה בווידיאו-קליפים של רוק כבד או של מוזיקת ראפ. ניתן להסביר את ממצאי המחקר באמצעות מודל העוררות: במהלך הבילוי בדיסקוטק, כאשר מושמע השיר או קולו של הזמר שבו צפו בקליפים, חל תהליך של עוררות המוגבר עקב מהפעילות הפיזית של הריקוד, השירה או טלטולי הראש (headbanging) המאפיינים את הרוקדים. העוררות הגבוהה מהווה גורם מזרז להעלאת הקישור האסוציאטיבי מהזיכרון של אותן סכמות של התנהגויות אלימות שנצפו, וכך היא מגבירה את הסיכויים להופעת האלימות.

הסבר אפשרי נוסף להבדלים במידת המעורבות באלימות בקרב בני הנוער המעדיפים לצפות בתכנים אלימים בווידיאו-קליפים מתבסס על תאוריית הלמידה החברתית. לפי התאוריה, הזמרים והווידיאו-קליפים משמשים מודל לחיקוי בקרב בני הנוער. לפיכך התנהגות אלימה במהלך הבילוי מתרחשת כחלק מתהליך החיקוי של ההתנהגויות שבהן הם צפו בווידיאו-קליפים.

השערה אחרת עשויה להיות קשורה למאפייני ההתנהגות של הנבדקים. השערה זו מתבססת על הנחה הקיימת בספרות המחקרית: העדפת הצפייה בסוג מסוים של תכנים וכן היכולת של הצופה לנתח את התכנים ולהעניק להם משמעות מושפעות מגורמים אישיותיים וחברתיים, כגון רמת השכלה, מין, מעמד חברתי ורמת התוקפנות האישית של הצופה (Black & Bevan, 1992; Boyatzis, 1995; Huesmann & Miller, 1994). לפי השערה זו, ההתנהגות האלימה בזמן הבילוי אינה קשורה בהכרח לעצם החשיפה לאלימות בווידיאו-קליפים אלא למידת התוקפנות האישית הקיימת בצופים.

במחקר הנוכחי לא נתבקשו הנבדקים לדווח על הסיבות והגורמים למעורבות באלימות במהלך הבילוי. ייתכן כי בדיקת הסיבות על-פי דיווחם של הנבדקים הייתה מעלה סיבות נוספות להבדלים שבין הקבוצות, שאינם קשורים בהכרח להעדפת הצפייה באלימות בווידיאו-קליפים.

המחקר בדק את הקשר בין צפייה בווידיאו-קליפים אלימים לבין התנהגות אלימה של בני הנוער בישראל. מכאן שייתכן כי קיימת השפעה למאפייני החברה הישראלית ולדפוסי הבילוי בארץ על ממצאי המחקר.

ניתוח הממצאים לפי תאוריית הלמידה החברתית עשוי לשמש בסיס למחקר עתידי נוסף בתחום, שיבדוק את תהליך החיקוי בהקשר לחשיפה לתכנים אלימים המוצגים בווידיאו-קליפים בתנאי ניסוי במעבדה. הרחבת המחקר בתחום זה לאוכלוסיות של בני נוער במדינות אחרות ובדיקת משתנים נוספים כגון מאפייני זירת הבילוי והשפעתם על ההתנהגות האלימה עשויות לתרום להבנה מעמיקה יותר של הנושא.

ביבליוגרפיה

- Bandura, A. (1965). "Influence of Models Reinforcement Contingencies on the Acquisition of Imitative Responses", *Journal of Personality and Social Psychology*, 1, pp. 589-595.
- Berkowitz, L. (1993). *Aggression: Its Causes, Consequences and Control*, New York: McGraw-Hill.
- Berkowitz, L. & Rogers, K. (1984). "A Priming Effects Analysis of Media Influences", *Psychological Bulletin*, 95, pp. 410-427.
- Black, S. L. & Bevans, S. (1992). "At the Movies with Buss and Durkee: A Natural Experiment on Film Violence", *Aggressive Behavior*, 18, pp. 37-45.
- Boyatzis, (1995). "Of Power Rangers and V-Chips", *Young Children*, 1, pp. 74-79.
- Brown, J. D., Greenberg, B. S., & Buerkel, R. N. (1993). *Media, Sex and the Adolescent*, Brown Cresskill, NJ: Hampton Press.
- Comstock, G. A. & Paik, H. (1990). *The Effects of Television Violence on Aggressive Behavior: A Meta-Analysis*. Unpublished Report to the National Academy of Science Panel on the Understanding and Control of Violent Behavior, Washington, DC.
- Donnerstein, E., Slaby, R., & Eron, L. (1993). "Mitigating the Effects of Mass-Media Sexual Violence Meeting Abstract", *Aggressive Behavior*, 19, pp. 1-40.
- Greeson, L. E. (1991). "Recognition and Ratings of Television Music Videos: Age, Gender and Sociocultural Effects", *Journal of Applied Social Psychology*, 21, pp. 1908-1920.
- Hansen, C. H. & Krygowski, W. (1994). "Arousal-Augmented Priming Effects Rock Music Videos and Sex Object Schemes", *Communication Research*, 21,1, pp. 24-47.

- Hoberman, H. (1990). "Study Group Report on the Impact of Television Violence on Adolescence", *Journal of Adolescence*, 11, pp. 45-49.
- Huesmann, R. & Miller, L. S. (1994). "Long- Term Effects of Repeated Exposure to Media Violence in Childhood", In: R. Huesmann (Ed.), *Aggressive Behavior: Current perspectives*, New York: Plenum Press, pp. 153-180.
- Huesmann, L. R., Moise, J. F., & Podolski, C. L. (1997). "The Effects of Media Violence on the Development of Antisocial Behavior", In: D. M. Stoff, J. Breilling, & J. D. Master (Eds.), *Handbook of Antisocial Behavior*, Wiley, USA, pp. 181-193.
- Jones, K. (1997). "Are Rap Videos More Violent? Style Differences and the Prevalence of Sex and Violence in the Age of M.T.V", *The Howard Journal of Communications*, 8, pp. 343-367.
- Kalis, P. & Neuendorf K. (1989). "Aggressive Cue Prominence and Gender Participation in M.T.V", *Journalism Quarterly*, 66, 1, pp. 148-154.
- Krcmar, M. & Cooke, C. (2001). "Children's Moral Reasoning and Their Perceptions of Television Violence", *Journal of Communication*, 51, pp. 300-316.
- McRobbie, A. (1995). "Settling Accounts with Subcultures: A Feminist Critique", In: Longhurst, B. (Ed.), *Popular Music and Society*, Cambridge: Polity, pp. 120-123.
- North, A. C., Hargreaves, D. J., & O'Neill, S. A. (2000). "The Importance of Music to Adolescents", *British Journal of Educational Psychology*, 70, pp. 255-272.
- Renfrew, J. W. (1997). *Aggression and its Causes: A Biopsychosocial Approach*, New York: Oxford.
- Strouse, J. S., Buerkel, R. N., & Long, E. J. (1995). "Gender and Family as Moderators of the Relationship between Music Video Exposure and Adolescent Sexual Permissiveness", *Adolescence*, 30, 119, pp. 505-521.

- Sun, S. & Lull, J. (1986). "The Adolescent Audience for Music Video and Why They Watch", *Journal of Communication*, 36, pp. 141-163.
- Tapper, J., Thorson, E., & Black, D. (1994). "Variation in Music Videos as a Function of their Musical Genre", *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 38 (1), pp. 103-114.
- Wilson, B. J., Kunkel, D., Linz, D., Potter, J., Donnerstein, E., Smith, S., Blumenthal, E., & Gray, T. (1997). "Television Violence and Its Context", In: J. Mediascope (Ed.), *National Television Violence Study*, Newbury Park, CA: Sage, pp. 7-10.
- Zillman, D., Brynat, J., & Huston, A. C. (Eds.) (1994). *Media, Children and the Family: Social Scientific, Psychodynamic and Clinical Perspectives*, Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum, pp. 51-59.
- Zillman, D. & Mundorf, N. (1987). "Image Effects in Appreciation of Video Rock", *Communication Research*, 14, pp. 316-334.